

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jak se dělá právní smetí?

Pokud v knihovnách či u advokátů apod. uvidíte tlusté sbírky zákonů od „léta Páně ani nepamatuji“, v žádném případě nevěřte tomu, že se jedná o historické relikvie a právníkovu zálibu v řemesle antikvariátním. Jsme totiž národem, který nyní, jakož i v minulosti, pečlivě ukládal jednu právní normu vedle druhé, abychom v rámci tzv. pozitivního práva měli „raději vše pod kontrolou“. Tím se lišíme od zemí anglosaských, které své „zákony“ staví až na konkrétním případě, z nějž budují při hledání v historické analogii nový právní předpis.

Pokud v knihovnách či u advokátů apod. uvidíte tlusté sbírky zákonů od „léta Páně ani nepamatuji“, v žádném případě nevěřte tomu, že se jedná o historické relikvie a právníkovu zálibu v řemesle antikvariátním. Jsme totiž národem, který nyní, jakož i v minulosti, pečlivě ukládal jednu právní normu vedle druhé, abychom v rámci tzv. pozitivního práva měli „raději vše pod kontrolou“. Tím se lišíme od zemí anglosaských, které své „zákony“ staví až na konkrétním případě, z nějž budují při hledání v historické analogii nový právní předpis. My jdeme směrem opačným – zákony, v nichž se snažíme tak či onak pokrýt drtivou většinu událostí a skutečností, které mohou být považovány za právní. A výsledek? Inu, občas se už zapomene, protože ani zákonodárce (překvapivě) není nesmrtelným. Jak se tedy dělá právní smetí? Časem... Vymyslí se právní norma, vejde v platnost a – a už v ní zůstane! Přes všechny historické proměny, přes změny ve společnosti (či právě kvůli nim) si často již jedna generace zákonodárců nepamatuje akty svých předchůdců – inu, proč taky?! A tak se v našem právním řádu hromadí normy, které jsou stále platné, ač společnost je již dávno „někde jinde“. Některé pohádky končí lehce výhrůžnými a současně povzbuzujícími slovy „...ale až se probudí!...“ – a stejně je to s mnoha našimi právními normami. Spí. V drtivé většině „naštěstí“. Takové právní normy označujeme za obsoletní. Jak praví naučný slovník: „poněkud zastarale knižně: vyšlý z užívání; zastaralý“. Dnešní právní informační systémy občas dodají slůvko „překonaný“ – to však neznamena, že by takový zákon, nařízení, dekret etc. byl neplatný! Ukázkou „ideální zastaralosti“ je zákon 61/1918 Sbírky ze dne 10. prosince 1918, jímž se zrušují šlechtictví, řády a tituly. Problém? Téměř žádný – až na pár maličkostí.

Za prvé již Bohuslav Balbín definoval pojem šlechtictví a to tak, že se jedná o lidskou vlastnost (jak lze zrušit lidskou vlastnost?). Za druhé se zrušily přídomky a tedy, i když v Německu a mnoha dalších civilizovaných zemích zůstal šlechtický přídomek součástí jména (tedy „von“, „de“ a jiné) a je dnes zcela na úrovni jakéhokoliv jiného příjmení, u nás byl zakázán. A je zakázán dodnes. Církev však tyto reformy uznala jen z části. A problém je na světě – zatímco dodnes má mnoho lidí v křestním listu zapsáno své celé jméno a příjmení včetně přídomku, v listu rodném, jakož i občanském průkazu atd. musí užívat jméno „zkrácené“. Bez přídomku a samozřejmě bez titulu. Že je to správné? O tom lze vést spory – avšak přijetím Základní listiny práv a svobod, tedy ústavním zákonem 2/1993 Sbírky jsme se v článku 10 zavázali, že „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“. Chceme-li chránit osobní čest a jméno, není pro potomka české šlechty větší potupa, nežli když nesmí užívat své celé jméno. Ostatně – úprava by to byla „kosmetická“, ale nový zákon 301/2000 Sbírky „O matrikách, jménu a příjmení...“ povolil jen druhé jméno, nikoliv užít druhé – šlechtické – příjmení, ač církví aprobované (výjimky jsou velmi komplikované, ale na šlechtická příjmení, tituly a přídomky nepamatuje vůbec). A za třetí? Pokud jsou dnes žijící potomci šlechty veřejně – v masmédiích – titulováni „kníže“, „hrabě“ atd., nikomu to nevádí, pak je zřejmé, že norma 61/1918 Sbírky je brilantní ukázkou obsolescence – právní smetí... Ostatně, kdo by studoval osud tohoto zákona: Je to snad až smutný příklad – tak dlouho a různě se zákon 61/1918 novelizoval, až zůstal v poklidné platnosti dodnes. Avšak obohacen o střípky dalších

norem, které se zrušily jen z části, čili i sankce by se jistě našly - společnost jich nežádá, proč nepřiznat každému, co jeho jest?!

O zapomnětlivosti zákonodárců vzhledem k překonaným normám by bylo možno citovat mnohé, ale ztěžka lze překonat malebnost zákonů a nižších právních norem vydaných při zrodu Československé republiky. Jeden za všechny - paradoxně nikdy nezrušený - předpis 96/1918 Nařízení ze dne 20. prosince 1918 o cestování do území československé republiky: „

§ 1 Pro cesty do území československé republiky z území německo-rakouského a jihoslovanského státu, dále z území republiky maďarské jest potřebí povolení plnomocníka československé republiky ve Vídni I., Lobkowitzplatz 2.“ (po „zrušení šlechtictví“ a tím provedeným veřejným odsouzením „prohnilého mocnářství“ si vláda nevybrala příliš dobré místo k těmto účelům - přední česká šlechtická rodina Lobkowiczů tím jistě také nebyla nadšena) a § 2: „Poplatek za visum určuje se na 5 K.“ § 3 konstatuje již jen fakt, že nařízení nabývá platnosti dnem vyhlášení - a následuje dvanáct podpisů členů vlády. Snad i díky stručnosti bylo toto nařízení v poklidu přehlédnuto a nikdy nezrušeno.

Jsou však právní normy, na které se zapomíná a je to snad i škoda - například Dekret prezidenta republiky o opatřeních v oblasti filmu 50/1945 Sb. Zjednodušeně jde o „další znárodnovací dekret“, důležitá je však jeho preambule, ve které se vcelku velmi jasně vymezuje, co je „posláním československého filmu“. Je totiž důrazně dbáno na „zájmy lidu a státu“ - zbraň dvojsečná...

Samozřejmě však stále platná - inu, což kdyby bylo potřeba odstranit z vysílání nějaký ten nekalý živel, že? Citujme onen předpis: „Aby byly odborně zajištěny a zachovány všechny prostředky a zařízení pro výrobu, rozšiřování a veřejné promítání světelných kinematografických filmů a aby jich mohlo býti plně využito k prospěchu lidu a státu, aby v oboru výroby, rozšiřování a veřejného promítání takových filmů byla řádně zabezpečena, udržena a dále rovnoměrně a plánovitě rozvíjena zaměstnanost,

aby tato kulturní a hospodářská práce byla trvale zbavena všech rušivých cizích a všech škodlivých neodborných a z hlediska zájmu lidu a státu nespolehlivých vlivů a činitelů

a aby byly umožněny řádné přípravy a včasné provedení trvalé úpravy v oboru výroby, rozšiřování a veřejného promítání osvětlených kinematografických filmů podle potřeb a zájmů lidu a státu, k návrhu vlády ... ustanovuji...“.

Perličkou je Zákon, jímž se vymezuje pojem "československého partyzána"

34/1946 Sb. Poznáte partyzána? Ne? Jak bujná je zákonodárcova fantazie! Jdeme-li totiž v některých ustanoveních do krajností „v mezích zákona“, je to bez jakéhokoliv zlehčování partyzánů a jejich hrdinských činů „vtipná norma“. Inu, občas je až příliš vidět, co se může stát, když se zákonodárce - právník ujme snahy o definici něčeho, co není ani zdaleka v běžném poli každodenní právní úpravy (a v tomto případě navíc posvěceno Dr. Benešem, Fierlingerem a generálem Svobodou, kteří tento zákon signovali). Od roku 1946 je československým partyzánem státně spolehlivý československý státní občan, který před 10. květnem 1945 „přináležející aspoň po dva měsíce nebo za zvlášť nebezpečných okolností nejméně jeden měsíc k jednotce vyvíjející v týlu nepřítelů bojovou nebo záškodnickou činnost proti nacistickým nebo fašistickým okupantům nebo jejich pomahačům (t. j. k partyzánské jednotce) zúčastnil se proti nim aspoň jedné akce se zbraní nebo s destrukčními prostředky...“.

A kdo partyzánem není? „Československým partyzánem není, kdo sice vyhovuje podmínkám odstavce jedna, dopustil se však v době, kdy přináležel k partyzánské jednotce trestného nebo jiného zavržení hodného činu z pohnutek nízkých nebo nečestných nebo z těchto pohnutek svou jednotku opustil.“ Kam se „hrabe“ dnešní zákonodárce a jeho proslavená ustanovení o „dávkách větších než malých“! Právně definovat nízkou pohnutku by byl zřejmě velmi zajímavý oříšek nejen pro teoretika. Ale pozor - chcete-li se vydávat za partyzána, nemuseli byste dobře dopadnout! „Kdo sebe nebo

jiného vědomě neprávem vydává za československého partyzána, bude potrestán - nejde-li o čin trestný soudně - okresním národním výborem za přestupek pokutou do 50.000 Kčs nebo trestem vězení do 6 měsíců nebo oběma těmito tresty.“

Budme pečliví – je třeba odcitovat ještě několik vět z prováděcí vyhlášek k tomuto zákonu aneb 1551/1946 Sb. Můžeme se dočíst, že „Nastala-li smrt, těžké zranění nebo životu nebezpečné onemocnění bez příčinné souvislosti s činností uvedenou (=partyzánská činnost) nejsou splněny podmínky... např. usmrcení v hospodské rvačce nebo při zapovězené soukromé jízdě automobilem; vždy je ovšem třeba pečlivě zkoumat, zda byl přerušen kauzální nexus mezi službou v partyzánské jednotce a dotčenou událostí. Je-li tu řečená příčinná souvislost, stačí i usmrcení nešťastnou náhodou (např. střelou, která vyjde nenadále při čištění zbraní, usmrcení při služební jízdě automobilem apod.)...“. Ale ne všichni bojující „jako partyzáni jsou partyzány“: „...osoby, které nežily ve společenství s partyzánskou jednotkou, nýbrž vykonávaly nadále své normální občanské povolání a při tom partyzány podporovaly nebo jim dokonce činnost umožňovaly (na př. horníci dodávkami dynamitu) bude nutno zásadně považovat za pomocníky partyzánů. Je ovšem nutno připustit, že pomocník partyzánů mohl mít často postavení těžší a nebezpečnější než samotný příslušník partyzánské jednotky (každou chvíli bylo třeba počítat se zatčením a pod.)“. A důležitá věc – čas! Být ve správné chvíli na správném místě. Znat tak budoucnost... – to asi chtělo hodně „partyzánů“, kdyby znali dodnes platnou normu, která ustanovuje, že: „Nikdo se nemohl stát čl. partyzánem po uplynutí 9. května 1945, a to ani tehdy, kdyby ještě uvedeného dne náhodou bojoval v týlu nepřítel.“

Jako velmi špatný vtíp může znít zákon ze dne 24. ledna 1946, jímž se schvalují, mění a doplňují předpisy o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Je to obraz doby – nelítostné doby. Obraz, který přetrval v našem právním řádu bez jakýchkoliv problémů do dnešních dnů v plné své síle a platnosti. Uvedme kupříkladu: „§31, odst. 2 a 3 budou znít: "(2) Trest smrti se vykoná do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou žádost odsouzeného může být lhůta prodloužena o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, vykoná se trest smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného. Výkon trestu smrti buď však na přiměřenou dobu odložen, žádá-li to veřejný žalobce z důležitého veřejného zájmu. (3) Uzná-li mimořádný lidový soud na trest smrti proti několika osobám, určí zároveň v rozsudku, v jakém pořadí mají být odsouzení popraveni. Může také rozhodnouti, že trest smrti se vykoná veřejně. Učiní tak zejména, když surový způsob, jímž byl zločin spáchán, nebo zvrhlá povaha pachatele, počet jeho zločinů nebo jeho postavení mluví pro veřejný výkon trestu. V tomto případě může soud, aby se zajistila veřejnost výkonu trestu, lhůtu dvou hodin (odst. 2) prodloužiti, ne však nad 24 hodiny." Fakt, že trest smrti je u nás dávno zrušen, zřejmě nikoho příliš nevzrušuje – inu, proč taky?!

Podobných norem (například o přísahách státních úředníků etc.), které svojí obsolencí, tedy zastaralostí a naprostým opomíjením díky změnám ve společnosti, téměř bijí do očí, bychom v našem právním řádu našli jistě velmi mnoho. Však ani dnešní zákonodárce si nedělá starosti se včerejškem a myslí progresivně – kupředu, hromadit a doplňovat, novelizovat právě novou novelu... A co s těmi starými?! Logika věci praví, že zrušit. Ale což když pro samý les nejsou vidět stromy? Před uplatněním logiky by totiž musel mít zákonodárce vůli zabývat se „včerejškem“. Zatím to vypadá, že zákonodárce by snad raději vydal novelu Starého a Nového zákona, než by se vzdal právních norem – byť často překážejících, právní řád komplikujících, ztěžujících orientaci a v neposlední řadě jsoucích i v rozporu s právními principy demokratického světa.

Tomáš Tyl

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Mezinárodní dožádání a lhůta pro stanovení daně: kritéria účelnosti, věcnosti a včasnosti v judikatuře](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [JIRÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - BŘEZEN 2026](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Dva problémy s pracovní pohotovostí](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [10 otázek pro ... Kateřinu Mikulovou](#)